

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

Іващенко Яна Василівна

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО САМОРЕАЛІЗАЦІЇ У
ПРОЦЕСІ ДОЗВІЛЛЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-науковою програмою
Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи)

Умань – 2022

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: кандидат педагогічних наук, доцент Безлюдна Н. В.

РЕЦЕНЗЕНТ: кандидат педагогічних наук, доцент Макарчук В. В.

Захист відбудеться 18 травня 2022 року о 9.00 год. на засіданні ЕК кафедри педагогіки та освітнього менеджменту.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі педагогіки та освітнього менеджменту, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. № 316.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	Error! Bookmark not defined.
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	7
1.1. Самореалізація особистості як психолого-педагогічна проблема	7
1.2. Особливості дозвіллевої діяльності майбутніх педагогів у їх самореалізації	Error! Bookmark not defined.
РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО САМОРЕАЛІЗАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	Error!
Bookmark not defined.	
2.1. Стан готовності майбутніх педагогів до самореалізації у процесі дозвіллевої діяльності	Error! Bookmark not defined.
2.2. Шляхи самореалізації майбутніх педагогів у процесі дозвіллевої діяльності	50
ВИСНОВКИ	8
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	Error! Bookmark not defined.
ДОДАТКИ	100

Актуальність дослідження. Становлення інформаційного суспільства актуалізує суспільне призначення молоді, як найбільш мобільної та творчої вікової групи, в розбудові культури постіндустріальної доби. Особлива роль у цьому припадає на студентську молодь, від соціально громадянських цінностей та якості професійної, наукової підготовки якої залежить майбутнє не лише власної країни, регіону, світу, але й перспективи глобального людства.

Дозвілля (як найменш регламентована і найвмотивованіша сфера людського буття) в умовах інформаційного суспільства докорінно трансформується, долаючи межі закладу вищої освіти, і може сприяти непримусовій активізації та реалізації соціальної суб'єктності, громадсько-професійній творчості майбутніх педагогів не лише у вишах, але й територіальній громаді, на національному та міжнародному рівнях, відтак відігравати роль індикатору ціннісного опанування соціальної дійсності студентством. Нагальність соціального розвитку молоді через удосконалення різноманітних дозвіллевих потреб за інформаційної доби актуалізує значення професійної педагогічної діяльності у закладі вищої освіти.

Відтак, актуалізується активна участь майбутніх педагогів у соціально позитивних діях в умовах сфери дозвілля інформаційної доби, що втілюється в анімаційному підході до педагогічної діяльності у закладі вищої освіти, який стане профілактикою особистісного, вікового егоїзму, правового та громадянського нігілізму тощо, уможливить одухотворення студентського дозвілля, виявлення соціальної творчості молоді.

Самореалізація – одна зі значущих соціально активних потреб людини, яка прагне сповна використати свої таланти, здібності, особистісний потенціал і, таким чином, усвідомити сенс життя, пізнати сутність власного «Я». Завдяки процесу самореалізації особистість навчається обирати мету, проектувати способи її досягнення, що може визначити життєвий шлях. Самореалізація сприяє духовному зростанню, забезпечує розвиток таких якостей, як працелюбність, наполегливість, рішучість, відповідальність, креативність тощо. Розв'язання проблеми самореалізації особистості сповна забезпечить її успішність,

мобільність, динамічність, здатність до сприйняття інновацій, що є показником соціальної зрілості.

Актуальність досліджуваної проблематики визначена вимогами Закону України «Про вищу освіту», Концепції національного виховання студентської молоді, Положення про студентське самоврядування, Концепції педагогічної освіти, професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» та інших нормативних документів щодо реформування вищої освіти.

Соціальне значення вільного часу й дозвілля для розвитку людини досліджували представники багатьох наукових галузей, зокрема соціології (Л. Акімова, М. Вебер, Г. Зборовський, Н. Цимбалюк, економіки (Т. Абанкіна, В. Патрушев), педагогіки (В. Бочелюк, А. Воловик, В. Воловик, І. Єрошенков, В. Кірсанов, Б. Мосальов, Е. Новаторов, Б. Титов) та ін.

Дозвілєвих аспектів у соціальній педагогіці торкалися О. Безпалько, І. Зверева, О. Караман, А. Капська, Н. Лавриченко, Г. Лактіонова, І. Липський, Л. Мардахаєв, Л. Міщик, А. Мудрик, С. Омельченко, О. Рассказова, А. Рижанова, С. Савченко, І. Трубавіна, С. Харченко, Л. Штефан.

Отже, проблема дослідження педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля зумовлена соціальною, методичною та практичною значущістю, вирішення якої лежить у площині культурологічної парадигми соціальної педагогіки інформаційної доби. Відсутність у вітчизняній педагогічній науці цілісного дослідження, яке б розкривало теоретичні та методичні аспекти організації педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля, зумовили вибір теми кваліфікаційного дослідження: **«Підготовка майбутніх педагогів до самореалізації у процесі дозвілєвої діяльності»**.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні та експериментальній перевірці шляхів, що забезпечують самореалізацію студентської молоді в процесі дозвілєвої діяльності закладу вищої освіти.

Для досягнення поставленої мети визначені такі завдання дослідження:

1. Уточнити сутність феномена «самореалізація особистості».

2. Розкрити особливості дозвіллевої діяльності в самореалізації майбутніх педагогів.

3. З'ясувати стан готовності майбутніх педагогів до самореалізації у процесі дозвіллевої діяльності.

4. Обґрунтувати та експериментально перевірити шляхи, які забезпечать самореалізацію майбутніх педагогів у процесі дозвіллевої діяльності.

Об'єкт дослідження – професійно-педагогічна підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – шляхи самореалізації майбутніх педагогів у процесі дозвіллевої діяльності.

Методи дослідження – *теоретичні*: аналіз і узагальнення літератури з проблем дозвілля, сутності і функціональної структури дозвіллевої діяльності, особливостей її організації, навчально-методичних праць щодо вдосконалення змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів до самореалізації у процесі дозвіллевої діяльності в закладах вищої освіти; *емпіричні*: діагностичні (бесіди, анкетування, інтерв'ю, опитування, тестування) для з'ясування сучасного стану досліджуваної проблеми; педагогічний експеримент для перевірки ефективності шляхів самореалізації майбутніх педагогів у процесі дозвіллевої діяльності.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилось на базі факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Теоретичне значення полягає в тому, що поглиблено уявлення про сутність та особливості дозвіллевої діяльності в самореалізації студентської молоді закладів вищої освіти; визначено шляхи ефективної підготовки майбутніх учителів до самореалізації у процесі дозвіллевої діяльності.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти різного рівня акредитації, для підготовки науково-методичного забезпечення при викладанні

дисциплін «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Основи педагогічної майстерності».

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення, висновки і результати дослідження доповідалися та обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференція «Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика» (м. Умань, 24 листопада 2021 р.).

Публікації. Основні положення дослідження відображено в тезах: «Самореалізація особистості як психолого-педагогічна проблема».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (101 найменування) та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 104 сторінки, з них 90 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено аналіз поглядів науковців стосовно феномена «самореалізація особистості», що дало можливість визначити сутнісні характеристики цього поняття. З'ясовано, що в педагогіці самореалізація особистості розглядається в аспекті формування ціннісних орієнтацій особистості під впливом освіти. У дослідженні розроблено проблему взаємозв'язку цілей людини і суспільства, розв'язання якої забезпечує духовний розвиток, активність, творчість, критичне мислення, рефлексію, поступову інтеграцію особистісного та суспільного досвіду, його збагачення в спеціально організованому дозвіллевому середовищі в умовах закладу вищої освіти.

У контексті дослідження нами уточнено, що дозвіллева діяльність – це цілеспрямована організація вільного часу та відпочинку молоді, пов'язана з реалізацією соціально- педагогічної, інформаційно-освітньої, творчорозвивальної, рекреаційно- розважальної функцій. Дозвіллеву діяльність розглядаємо як активну дію особистості, спрямовану на задоволення її духовних і соціальних потреб.

На основі структурного аналізу дозвіллевої діяльності визначено, що самореалізація особистості забезпечується її цілями, завданнями, змістом, методами на основі врахування індивідуальних здібностей, інтересів, уподобань здобувачів вищої освіти. Розкрито, що дозвіллева діяльність має певні особливості, важливі для молоді, а саме: добровільність, нерегламентованість, свобода вибору, доступність, різноманітність, спонтанність, невимушеність, природність (відповідність обраних видів дозвілля суб'єктивним властивостям особистості), зацікавленість (природний потяг до всього нового, незвичайного, захопливого), інтеграція різних видів діяльності, емоційна забарвленість, компенсаторність.

Доведено, що дозвіллева діяльність є важливим підґрунтям для формування фундаментальних людських потреб і стимулом для розвитку особистості. Вона надає можливість особистості здійснювати пошук нових орієнтирів шляхом вибору різних видів діяльності, розвивати талант, здібності, уподобання,

реалізувати інтереси, потреби, формувати такі якості, як ініціативність, активність, упевненість, витривалість, наполегливість, чесність, відкритість, позитивне сприйняття життя.

У дослідженні обґрунтовано, тезу про те, що результативність самореалізації особистості в дозвілєвій діяльності забезпечує сформованість мотивів, знань, умінь, особистісних якостей, здатність до аналізу цього процесу. Використано діагностичний інструментарій для з'ясування стану готовності майбутніх педагогів до самореалізації у процесі дозвілєвої діяльності. Встановлено, що особистісна самореалізація здобувачів вищої освіти і КГ, і ЕГ перебуває переважно на низькому та середньому рівнях.

Результати дослідження дали підстави констатувати, що наявний рівень самореалізації майбутніх педагогів у процесі дозвілєвої діяльності є недостатнім і потребує спеціально організованої діяльності для його формування у здобувачів вищої освіти.

Виходячи з результатів теоретичного аналізу були визначені рівні самореалізації майбутніх педагогів у процесі дозвілєвої діяльності: низький, середній, високий.

У процесі дослідження обґрунтовано та експериментально перевірено шляхи, що забезпечили ефективність самореалізації здобувачів вищої освіти в дозвілєвій діяльності: створення дозвілєвого середовища на принципах, які б відповідали інтересам, потребам, уподобанням майбутнього педагога; застосування педагогічних прийомів, які б забезпечували взаємозв'язок навчальної і дозвілєвої діяльності; активізація діяльності органів студентського самоврядування; використання Інтернет-ресурсів для забезпечення самореалізації здобувачів вищої освіти у дозвілєвій діяльності.

Реалізація цих шляхів ґрунтувалася на методиці самореалізації майбутніх педагогів у процесі дозвілєвої діяльності, яка уможливила відстеження процесу формування цього утворення в динаміці за такими етапами: самовизначення шляхом споживання, самовираження шляхом творчості, самоствердження в процесі екстеріоризації.

Результати дослідно-експериментальної роботи засвідчують, що в експериментальних групах після проведення формувального етапу експерименту високий рівень самореалізації здобувачів вищої освіти зріс порівняно з констатувальним етапом на 12,2 %, відповідно, середній рівень – на 23,6%, низький – зменшився на 35,8%.